

datum: 16 december 2021

Labo lokale burgerparticipatie: eindrapport projectjaar 2021

Roman Cluytens

1. Labo lokale burgerparticipatie

1.1. Wat stond er op de planning?

- a. Intervisie op 19 januari, 23 februari, 23 maart, 20 april en 8 juni.
- b. Analyserapport

1.2. Wat hebben we gedaan

De samenstelling van het labo is in 2021 min of meer hetzelfde gebleven als in 2020. Enkele leden kwamen omwille van tijdsgebrek wat minder opdagen. Daarnaast werden enkele leden van het labo vervangen door collega's, eveneens omwille van tijdsgebrek. Dit veranderde echter niets aan de kwaliteit van de uitwisselingen tijdens de bijeenkomsten van het labo. De samenstelling zag er tegen het einde van 2021 dus als volgt uit:

- Bernard Govaert, algemeen coördinator, Netwerk Duurzame Mobiliteit
- Nele Vanderhulst, stafmedewerker, Socius
- Wim Van Roy, coördinator, De Wakkere Burger
- Goele Vercammen, beleidsmedewerker, Vlaamse Land Maatschappij
- Trui Steen, hoogleraar KU Leuven Instituut voor de Overheid
- Linda Boudry, directeur, Kenniscentrum Vlaamse Steden
- Sarah Martens, Doctor Navorsers - Researcher, UHasselt en sinds juli werkzaam bij Leuven2030
- Annelies Dickens, deskundige communicatie en participatie, Oud-Turnhout
- Dirk Mattheeuws, projectmedewerker participatie, Mechelen
- Karoline Lenaers, dienshoofd directie mens, Beringen
- Laurence Hauttekeete, beleidsmedewerker, Deinze
- Eline Schmidt, inhoudelijk medewerker, Gent
- Sarah Leque, participatieambtenaar, Geraardsbergen
- Katrien Dreessen, participatieambtenaar, Genk
- Sofie Stas, deskundige participatie, Sint-Niklaas
- Tom Van Horen, communicatie- en participatieambtenaar, Huldenberg
- Jan Mellebeek, dienshoofd gebiedsgerichte werking, Leuven
- Lize Meert, gebiedswerker, Kortrijk
- Hanne Vissers, medewerker stadsmakers, Antwerpen
- Carmine Pollet, beleids- en participatiemedewerker, Nazareth

De bijeenkomsten van het labo werden zoals altijd deskundig begeleidt door Karolien Dezeure van Mon-Dea.

1.2.1. Intervisie

19/01/2021

- Academische duiding **e-democracy**
- Praktijkervaring met digitale participatie vanuit de deelnemers
- Projectevaluatie Labo + toekomstplannen

23/02/2021

- Stand van zaken labo
- Right to challenge: kader en wat willen we leren?
- **Coronabuurtbudget Beringen**

25/03/2021

- Aftoetsen eerste aanzet analyserapport
- **Genkse case burgerbegroting**
- Reflectie Right to Challenge

21/04/2021

- Visienota uitdaagrecht
- Presentatie Commons Lab over right to challenge

18/05/2021

- **Case: Opgewekt Tienen**
- **Case: Antwerpen: bottom-up initiatieven**
- Toelichting burgerinitiatieven Filip De Rynck

08/06/2021

- **Case: jongerenbegroting Sint-Niklaas**
- Veldonderzoek burgerinitiatieven
- Digitale participatie
- Varia

19/10/2021

- Bespreking analyserapport
- Toelichting veldonderzoek burgerinitiatieven

16/11/2021

- Bespreking analyserapport

9/12/2021

- Digitale Tea Time!
- Bespreking analyserapport
- Toekomst labo: wat was de meerwaarde, welke vorm en thema's zien we in 2022?

1.2.2. Analyserapport

Aanvankelijk zou het analyserapport een zestal pagina's tellen op basis van zes fysieke interviews. Omwille van de corona maatregelen werden alle interviews online georganiseerd, wat resulteerde in 16 bijeenkomsten en een analyserapport van meer dan dertig pagina's, waar momenteel nog de laatste hand aan wordt gelegd. In die zin heeft het labo lokale burgerparticipatie meer vruchten afgeworpen dan initieel gepland.

De inleiding van het analyserapport schetst het opzet en de context van het labo lokale burgerparticipatie.

Het eerste hoofdstuk gaat dieper in op het concept participatie, om te verhelderen wat we in het labo juist verstaan onder participatie en welke visie we hierrond ontwikkelen.

Vervolgens gaat het analyserapport dieper in op het overzichtskader dat in 2020 opgesteld werd in samenwerking met het Instituut van de Overheid van de KU Leuven. Het overzichtskader laat ons toe om de cases die besproken waren makkelijker te categoriseren. Daarnaast gebruiken we het overzichtskader in de inventaris van lokale participatieve praktijken.

Ten derde werpen we een blik op het hele participatieveld in Vlaanderen. De data die we genereren uit de inventaris laat ons namelijk toe een beeld te schetsen van hoe dit participatieveld eruit ziet.

Verder bespreken we alle cases die in het labo aan bod kwamen en categoriseren we ze op basis van de initiatiefnemer: de overheid, een partnerschap of een burgerinitiatief.

In de conclusie vatten we enkele geleerde lessen samen, naast enkele randvoorwaarden om aan participatie te doen. Tenslotte geven we een aanzet voor verder onderzoek.

1.3. Evaluatie

- Ook op het einde van 2021 gaven de leden van het labo aan dat de bijeenkomsten een enorme meerwaarde blijven bieden. Het is dan ook hier dat de kruisbestuiving met de KU Leuven duidelijk haar vruchten afwerpt: de lokale besturen worden geïnspireerd door wetenschappelijke inzichten, terwijl de experts voeling met de praktijk kunnen onderhouden.
- Daarnaast is het zeer leerrijk om verschillende perspectieven rond participatie bij elkaar te brengen. Zo denken kleine gemeenten samen met centrumsteden na over hoe participatie het best in hun context georganiseerd wordt. Het labo fungeert dan ook voor velen als een netwerk dat ze ook als klankbord kunnen gebruiken om ideeën af te toetsen. Mee zijn met de nieuwe ontwikkelingen, kennis delen en van gedachten uitwisselen geeft de leden van het labo bovendien extra motivatie om aan participatie in hun lokaal bestuur te werken.
- Hoewel enkele leden aangeven interesse te hebben in meer fysieke bijeenkomsten, is het wel duidelijk dat de opkomst in de bijeenkomsten zo hoog bleef omwille van het feit dat ze digitaal doorgingen.
- Enkele minpunten vinden we terug in praktische zaken en de keuzes van thema's. Enkele leden gaven namelijk aan dat de uitnodigingen voor de bijeenkomsten vaak te laat kwamen, waardoor ze al bezet waren. De uitnodiging zou dus idealiter enkele maanden op voorhand al verstuurd worden.
- Een tweede minpunt betreft de agenda van het labo. We hadden het namelijk zo goed als alleen over Vlaamse lokale praktijken, terwijl ook buitenlandse praktijken inspiratie zouden kunnen bieden in het labo. Een mogelijke verklaring zou kunnen zijn dat we bijvoorbeeld op vlak van deliberatieve democratie in België feitelijk een koploper zijn. Anderzijds valt er inderdaad nog veel te leren van Nederland, waar ze bijvoorbeeld al veel ervaring hebben met het Right to Challenge.

2. Inventariseren, analyseren en verspreiden

2.1. Wat stond er op de planning?

- a. Inventariseren
- b. Analyseren

- c. Verspreiden en opschalen

2.2. Wat hebben we gedaan?

- a. Inventariseren

Net als in 2020 liep het inventariseren op basis van websearch het hele jaar door. Daarnaast vulden we de inventaris verder aan met cases die we behandelen in het labo. Zo komen we uiteindelijk op meer dan 320 cases, inclusief COVID-19 praktijken en enkele buitenlandse praktijkvoorbeelden. Het is op basis van deze inventaris dat we het Vlaamse participatielandschap in kaart trachten te brengen.

- b. Analyseren

In de schoot van het labo werd het analyserapport opgesteld. Zoals gezegd analyseerden we hier o.a. hoe het Vlaamse participatielandschap er juist uitziet op basis van onze inventaris.

- c. Verspreiden en opschalen

- c.1. Kennisnetwerk

In 2021 breidde onze webpagina over burgerparticipatie uit. Naast kennisitems over het labo, de praktijkenbank en verwijzingen naar de relevante artikels in Lokaal, hebben we ondertussen aparte kennisitems over gelote burgerpanels, burgerbegrotingen, digitale participatie en Right to Challenge. Bovendien kreeg onze centrale pagina over burgerparticipatie een opfrissing, waardoor het nu duidelijker is hoe je naar bovenstaande kennisitems kunt doorklikken.

De praktijkenbank werd verder aangevuld doorheen 2021. Zo zitten we ondertussen aan 45 praktijken die in de kijker werden gezet op onze website en via onze sociale media kanalen.

Daarnaast organiseerden we in 2021 zeven webinars: vijf in het kader van de Ronde Van Vlaanderen (één per provincie), één over burgerpanels en digitale democratie, en één over Right to Challenge. Onderstaande tabel geeft het aantal weergaven van enkele van deze activiteiten.

Tabel 1: aantal weergaven

Webpaginas	Labo burgerparticipatie	3111
	Burgerparticipatie	1861
	Praktijkvoorbeelden burgerparticipatie	1024
Webinars	Burgerpanels & e-participatie	265
	Right to Challenge	172
	Burgerparticipatie	337

Verder delen we regelmatig een innovatieve praktijk op onze sociale media kanalen. Zo werden intussen al 45 praktijken verspreid.

Tenslotte schreven we in 2021 vijf artikels over burgerparticipatie in ons tijdschrift Lokaal, waarover meer details hieronder.

c.2. Tijdschrift Lokaal

“Een kwestie van wederzijds vertrouwen”

Over burgerparticipatie in Leuven, waar onder andere een gelote burgerjury zich heeft kunnen buigen over de herinrichting van de vaartkomoevers.

“Gemeenteraad on tour”

De gemeenteraad meer betrekken bij de participatie van inwoners, dat was het project gemeenteraad on tour dat Alken indiende voor de oproep van het Departement Kanselarij en Buitenlandse Zaken en de VVSG voor vernieuwende projecten in de gemeenteraad.

“Toekomstforum voor Zoete Waters”

Zoet Water is een site van veertien hectare in Oud-Heverlee. Tijdens drie bijeenkomsten hebben 38 burgers zich over de toekomst van deze site gebogen. Dit proces diende Oud-Heverlee in als vernieuwend project van de gemeenteraad voor de oproep van het Departement Kanselarij en Buitenlandse Zaken en de VVSG. De gemeenteraadsleden namen heel actief deel aan dit Toekomstforum maar hadden geen stemrecht bij de keuze en formulering van de 43 aanbevelingen voor het masterplan Zoet Water.

“Burgerpanel buigt zich over taxshift”

In Overijse heeft een burgerpanel aanbevelingen voor een lokale taxshift overgemaakt aan de gemeenteraad. Het thema en de participatiemethodiek werden bepaald door de vertegenwoordigers van de verschillende fracties in de gemeenteraad en de procesbegeleiders van de Vlaamse overheid en Levuur. Gemeenteraadsleden konden ook deelnemen aan de discussie in het burgerpanel, maar zonder die politiek te sturen.

“Krijgt burgeroverleg voortaan een permanente plaats in de democratie?”

Geïnspireerd door de G1000 startte de Duitstalige Gemeenschap een jaar geleden met een permanente burgerdialoog, ook wel het Ostbelgien-model genoemd. Maar ook de Brusselse Parlementen bieden inspiratie. Ongeveer in dezelfde periode startten die met de overlegcommissies: parlementaire commissies bestaande uit gelote burgers en parlementsleden.

3. Verdiepend onderzoek en experiment

3.1. Wat stond er op de planning

- a. Verdieping: organisatie workshop rond participatieknopen
- b. Experimenteren: uitrol experimentlijn Right to Challenge

3.2. Wat hebben we gedaan?

3.2.1. Verdieping

Om te beginnen werden urgente participatieknopen in kaart gebracht. Denk hierbij aan de interne organisatie van een lokaal bestuur, aan digitale inclusie en representativiteit of aan de hervorming van adviesraden. De hervorming van adviesraden wordt het eerste thema van een inspiratiedag die zal doorgaan op 13 januari 2021. De voorbereiding voor deze inspiratiedag werd in november 2021 gedaan. Met verschillende lokale besturen die reeds met hun adviesraden aan de slag gingen werd overlegt, om zo af te toetsen of het interessante praktijken zijn om te verspreiden via een inspiratiedag. Daarnaast werd er overlegt met De Wakkere Burger, die een grote expertise bezit over de werking van adviesraden en dus ook aan bod komt in de inspiratiedag.

3.2.2. Experiment

Vanaf de tweede helft van 2021 begon de uitrol van de experimentlijn Right to Challenge. We lanceerden een oproep zodat geïnteresseerde lokale besturen op de hoogte waren van het experiment. In totaal schreven zes lokale besturen zich in om deel te nemen aan het experiment. Met elk van hen organiseerden we adviesgesprekken, in het bijzijn van verschillende experts en ervaringsdeskundigen uit zowel België als Nederland. En cours de route vielen twee deelnemers uit. Met de resterende vier deelnemers vonden in het najaar van 2021 nog verdere adviesgesprekken plaats ter concretisering van de plannen. Zo hadden we ondertussen al vier adviesgesprekken per deelnemer.

4. Overleg met stuurgroep labo burgerparticipatie

- a. 14 september 2021: tussentijdse evaluatie
- b. 30 november 2021: jaarplan 2022

5. Overleg met Steunpunt Bestuurlijke Vernieuwing & UGent

- a. 23 september 2021: eerste kennismaking & jaarplan
- b. 10 december 2021: presentatie labo burgerparticipatie aan onderzoeksgroep UGent

6. Interne overleggroep adviesraden

- a. 15 november 2021: informele aftoetsing ideeën webinar